

COMUNA SOCODOR

Denumiri: *Zekudvar*(1299, 1311), *Zekudwar*(1406), *Székudvar*(1722), *Socodor* (1723)

Istoricul Silviu Dragomir, în lucrarea sa numită „*Istoria Diecezei Arad*”, susține că actuala denumire a comunei Socodor, derivă din două cuvinte slavone: „*soco*”, care se traduce prin seacă și „*dol*”, care înseamnă vale, într-un cuvânt, tradus în românește ar însemna „*valea seacă*”. Probabil că această denumire a comunei a fost dată de locuitori în timpul conviețuirii slavo-romane din secolele VII-VIII d. H., denumire care vine de la valea care trece prin mijlocul comunei și care în timpul verii seca.

Repere geografice:

Socodor este o formată numai din satul de reședință cu același nume. Localitatea Socodor este la o distanță de 48 km de Municipiul Arad, reședința județului și 7 km de Chișineu Criș orașul cel mai apropiat.

Istoric

Prima atestare documentară: 1299

Arheologii au scos la lumină, pe teritoriul localității Socodor, obiecte ceramice aparținătoare Culturii Otomani, vestigii din epoca bronzului și două necropole aparținând gepizilor, din sec. VI și, respectiv avarilor.

Din documentele vremii aflăm că înainte de înființarea acestei comune existau două sate mai mici : **Ghiurhe** și **Picer**. Din contopirea acestora s-a format comuna ce poartă în zilele noastre, numele de Socodor. Preotul dr. Roman Popa, susține în „*Monografia Parohiei Ortodoxe Române Socodor*” din septembrie 1966, că localitatea Socodor s-a format din trei așezări preistorice, cea de-a treia numindu-se **Richişelul**.

Cuajda sau **Ghiurhe** se afla la o depărtare de patru km spre est de vatra actuală a Socodorului, pe un teren ridicat, unde în epoca ceramicii se crede că a fost un important centru administrativ, prevăzut cu un sistem de apărare specific epocii respective. **Picer** sau **Picioare** este cea de-a doua așezare, situată în partea de Vest a comunei Socodor, înspre lunca Crișului Alb și supusă deselor inundații ale luncii Crișului. Deci locuitorii acestei așezări, pentru a fi la adăpost de revărsările Crișului Alb și de animalele sălbatice, care mișunau prin această parte, își construiau bordeiele sau casele lor, pe stâlpi înalți, bătuți în pământ, la care se urcau pe o scară mobilă, pe care o ridicau în timpul nopții. De aici rezultă și numele acestei așezări de „Picioare”. **Rechişel** este a treia așezare preistorică, care sa află în imediata apropiere a comunei de astăzi, înspre Est. Aici tractoarele agricultorilor au scos la suprafață cioburi de vase de ceramică, cu ornamente simple și o roată tot de ceramică, care servea la fabricarea vaselor de pământ. Această așezare preistorică încă nu a fost cercetată și exploatată de arheologi.

Unii monografiști susțin că în timpul campaniei și ocupației militare a Împăratului Traian în Dacia, prin hotarele comunei Socodor, trecea calea ce ducea spre nordul Daciei, iar aceasta purta denumirea de „*Calea lui Traian*”. În imediata apropiere a acesteia se află „*gradina lui Traian*”, adică locul de unde se aprovizionau trupele romane, cu legume, în timpul trecerii spre nord. De bună seamă că locuitorii celor trei așezări descrise mai sus, de origine dacă, au lucrat și cultivat legume în această grădină, prin muncă forțată sau corvoadă.

În anii 1299-1311, satul Socodor făcea parte din domeniul familiei nobiliare Aba. În 1406 satul Socodor aparținea domeniului Veér. Satul Socodor este menționat în mai multe documente din 1456, 1481, 1486. În anul 1488 satul Socodor era stăpânit de familia nobiliară maghiară Köthe. Între 1553-1561 documentele menționează 41 de sesii iobăgești în Socodor. În 1567 în Socodor trăiau 88 de familii de țărani iar în 1579 doar 68 de familii. În 1609 satul

Socodor este dăruit de către principele Transilvaniei familiei nobiliare maghiare Balassa, Socodorul fiind pomenit și în acte din 1646, 1650, 1656, 1683.

În 1819 în localitatea Socodor au fost aduși coloniști maghiari din Ungaria, ca mână de lucru pe domeniul nobilului Weneh Heim.

La Adunarea națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918 au participat mai mulți locuitori ai comunei Socodor: preot, ulterior protopop Petru Marșieu, preotul Aurel Pap, țărani Flore Pășcuț, Toader Junc, Ioan Otavă, Iosif Berar, Dimitrie Muscan, Mihai Ardelean, Ștefan Sabău, Gheorghe Pășcuț, Ioan Ardelean, Vasile Ardelean, Dimitrie Chirilă, Ioan Mladin, Ioan Jura, Petru Igna, Ioan Muscan, Ioan Tulcan, Senti Indricău, Dimitrie Barna și Gheorghe Bontău.

Evoluție demografică

Socodor: 1715-20 familii; 1720- 72 familii; 1747-282 familii; 1771-304 familii; 1800-293 familii de țărani iobagi și 43 familii de jeleri; 1828-619 familii de țărani, 4 meșteșugari; 1851-4017 locuitori; 1857-3042 persoane; 1869-4794 suflete; 1880-4881 locuitori; 1900-5206 persoane; 1910- 5530 suflete; 1922-5354 locuitori; 1930-

Conform recensământului efectuat în 2011, populația comunei Socodor se ridică la 2.367 de locuitori, în creștere față de recensământul anterior din 2002, când se înregistraseră 2.285 de locuitori. Majoritatea locuitorilor sunt români (86,44%). Principalele minorități sunt cele de romi (7,82%) și maghiari (3,89%). Din punct de vedere confesional, majoritatea locuitorilor sunt ortodocși (86,57%), dar există și minorități de romano-catolici (4,6%), adventiști de ziua a șaptea (4,39%) și penticostali (1,14%).

Biserica

Biserica catolică

În anii 1332-1337 este menționată în documente plebania din Socodor, fapt care atestă existența unei comunități catolice.

Biserica ortodoxă Socodor

După tradiție se spune că prima Biserică ortodoxă a ars pe la anul 1760, sau poate a fost distrusă de tunurile lui Bucov, reușindu-se să se salveze însă câteva icoane și cărți mai importante de cult. Această ipoteză pare să fie una destul de verosimilă, deoarece din vechile prăsnicare, salvate din Biserică în timpul incendiului, una dintre acestea are colțul ars, salvată fiind în ultima clipă din flăcări. În anul 1763 se termină de zidit actuala Biserică ortodoxă din localitate. Pietrele în fundație, au fost aduse cu carele din dealul Milovei, de pe Mureș, iar cărămida a fost fabricată și arsă pe locul Bisericii, lângă vale. Pe acea vreme tot teritoriul cuprins între cele trei străzi și vale aparțineau bisericii și folosit ca cimitir. Stilul Bisericii, nou edificate în anul 1763, este cel Baroc-vienez, cu turn în formă de sulită, cu cruce de fier în vârf. De o reală valoare artistică și istorică este iconostasul, cu icoanele aflate pe acesta. Cumpărat în anul 1786, de la Biserica Creștină Sârbă din Arad, acesta se crede ca ar fi pictat de pictorul Nedici, în stil bizantin.

Șirul preoților ortodocși din Socodor se poate urmări în trecut până în anul 1745. Pe evanghelia tipărită în anul 1742, se regăsește următoarea afirmare: „*Scris-am eu Popa Petru 8 dec. 1745*”. Într-o lucrare statistică, publicată de Dr. Gheorghe Ciuhandu, numită „*Românii din câmpia Aradului*”, amintește de alte trei nume de preoți, care au slujit la Biserica din Socodor, în anul 1743, aceștia fiind: Popa Ioan, Pop Gheorghe și Popa Gheorghe. Între anii 1762-1779, a păstorit Teodor Popovici, adică Popa Teodor, sub a cărui slujire s-a zidit actuala Biserică. Între anii 1779-1766 sunt amintiți în registrele parohiei cinci preoți și anume: Țapoș Simion, Pavel Indricău, Marcu Moroșean, Ștefan Chebelev și Popa Ioan Moaler, toți din Socodor. Începând cu anul 1820, până în anul 1831 servesc preoții: Nicolae Ianc, Vasile Țapoș și Gheorghe Țapoș, dintre care cel mai învârstă era Nicole Ianc, deoarece își angajase capelan pe preotul Teodor Moaler. Preotul Țapoș Gheorghe a fost un prieten al profesorului Diaconovici Loga și asesor consistorial, deci unul dintre cei mai de seamă preoți ai timpului

în dieceza Aradului. Între anii 1864 și 1872, întâlnim preoții Vasile Țapoș, probabil unul din fiii preoților Țapoșești și pe cel numit Petru Chirilă. În anul 1865 se mai amintește de preotul Dimitrie Popa și Ștefan Tulcan. Între anii 1872 și 1877, slujesc preoții Ștefan Tulcan și Vasile Țapoș. Începând cu anul 1877 biserica ortodoxă a fost slujită de preotul Gavril Lazăr, cunoscut din romanul „Pădureanca” de Ioan Slavici, sub titulatura de ”*Popa Furtună*”, din pricina că era muștrător față de credincioși. Între anii 1882 și 1919, servește preotul Aurel Varga, iar începând cu anul 1904 până în anul 1909, preotul Aurel Popa. Începând cu 1906 până în anul 1943, slujește la Biserica din Socodor preotul Aurel Pop, iar din 1912, preotul Mureșean Petru. Alți preoți slujitori, ai Bisericii Ortodoxe din comuna Socodor, au fost după cum urmează: în anul 1926, Petru Brad, în 1932 Mladin Ioan, din anul 1938 Moțiu Ioan, iar din 1946 Roman Popa. Între anii 1974 și 1983 preotul Mihața Ioan, între ani 1979 și 2011 preotul Stan Constantin, Boțoc Viorel, începând cu anul 1983 și Preot Ardelean Ovidiu, începând cu anul 2011.

La data de 14 iunie 1900, își anunță prima sa vizită canonică, Episcopul Iosif Goldiș în comuna sa natală. Cu acea ocazie, pentru a face o surpriză plăcută Episcopului lor, cheltuiesc 280 coroane cu portretul Episcopului Goldiș, care să-l păstreze în Biserică.

Biserica Creștină Baptistă Socodor

În localitatea Socodor s-a constituit o biserică creștină baptistă în perioada interbelică. Noua clădire a bisericii baptiste a fost inaugurată în 4 decembrie 2016.

Biserica Penticostală Socodor

Biserica Adventistă Socodor cuprinde peste 100 de credincioși.

Învățământul

În 1453 Petrus Thoma din Socodor era student la Universitatea din Viena. Școala românească din Socodor s-a înființat în 1773. În anul școlar 1823/1824 frecventau școala 27 de elevi. Prin contribuția credincioșilor s-au zidit edificii școlare și s-au plătit salariile învățătorilor. Biserica avea patru edificii școlare în anul 1918, dintre care trei serveau pentru cursul primar de patru clase, iar una pentru „*azil de copii mici*”, sau grădiniță cum este cunoscut termenul în zilele noastre. Învățătorii celor trei clase primare, se recrutau prin concurs, pentru a îndeplini anumite condiții. Cei care ajungeau în postura de dascăli, trebuia să cunoască, pe lângă tainele învățământului, tipicul și cântecele bisericești și să fie pricepuți în a conduce corul bisericii. Bătrânii comunei, își amintesc de învățători ca Nicolae Nădăban, Crișan Ioan, Iulian Pagubă și alții.

Școala Generală Iustin Marșieu este situată pe Strada Principală, nr. 332.

Personalități

Iosif Ioan Goldiș (17 februarie 1836- 23 martie 1902), născut în Socodor, a fost episcop ortodox al Aradului în perioada 1899-1902. Din anul 1882 a fost membru corespondent al Academiei Române din București.

Gheorghe Adoc (născut în 22 februarie 1926 în Socodor) este un pictor, grafician, gravor, ilustrator de carte și sculptor român. a absolvit Institutul de Arte Plastice din București. Transferă virtuțile graficii în medalistică, basorelief și sculptură cu multă dăruire și abilitate. A realizat mai multe lucrări artistice de certă valoare. Bustul lui Mihai Viteazul, executat în bronz și care se află astăzi la Buenos Aires din anul 1993, se impune printr-o armonie generală, sobrietate, avânt și finețe grafică a detaliilor. Gheorghe Adoc a realizat de-a lungul carierei lui artistice o galerie de portrete ale unor personalități importante din istoria și cultura poporului român. Aceste portrete le materializează în medalioane și medalii realizate între anii 1976–1992, unele excepționale precum "Mihai Eminescu" (premiată 1992), "Nicolae Iorga", "Dimitrie Cantemir", "George Enescu", "Constantin Brâncoveanu". Lucrări reprezentative pentru Gheorghe Adoc sunt: placa omagială (80x60cm) situată la intrarea în "Academia di Romania" din Roma, alcătuită din două busturi de bronz în basorelief pe o placă de alamă, reprezentându-i pe Decebal și pe Traian, în 1968; bustul lui Onisifor Ghibu

din cartierul Nufărul din Oradea, realizat în anul 1998; bustul lui Gheorghe Pituț din orașul Beiuș; monumentul „Eminescu-Slavici” de la Mănăstirea Putna; busturile lui Mihai Viteazul, Nicolae Bălcescu și Alexandru Ioan Cuza solicitate de Ministerul Afacerilor Externe pentru a fi amplasate în capitalele Argentinei, Chile și respectiv Columbiei. Lucrarea sa cea mai importantă și mai cunoscută este Statuia Independenței din Iași, amplasată în piața cu același nume și dezvelită în anul 1980. Lucrarea a fost realizată împreună cu soția sa, sculptorița Gabriela Manole-Adoc.

Petru Marșieu – protopop ortodox și deputat în Parlamentul României, reprezentând Partidul Poporului.

Iustin Marșieu, născut în Socodor, avocat. A fost ales ca membru în Marele Sfat Național. În aprilie 1919, generalul Gondrecourt, comandant al trupelor franceze cantonate în Transilvania, l-a recunoscut pe Iustin Marsieu drept primul prefect al Aradului. Acesta este instalat în funcție abia în 17 mai 1919, când Corpul 6 Vanatori al armatei romane a intrat în Arad și a impus administrația romanească. A fost prefectul Aradului în prima legislatură romanească de după Marea Unire, până la 1 mai 1920, are strada care-i poartă numele (fosta Bușteni), apoi din nou între 20 noiembrie 1928 și 3 martie 1931. A făcut parte din elita conducătoare a Partidului Național Român în anii 1919-1926, fiind ales membru în Comitetul Executiv al partidului la congresul din 1920. Membru marcant al Partidului Național Țărănesc, președinte al organizației județene Arad în 1946.

Cele două mandate onorate ca șef al județului figurează la loc de cinste pe placa comemorativă din interiorul Palatului administrativ. A posedat imobilul situat pe Bulevardul Vasile Milea, nr. 15, celebra *casă cu iederă*, vizavi de Tribunalul Arad. Iustin Marsieu a intrat în posesia acestei case pe 23 martie, 1928, cumpărând-o, cu suma de 1.800.000 de lei de la "*Victoria – institut de credit și economii din Arad*". În baza Decretului nr.92/1950, a fost expropriat.

Economie

Principala sursă de venit al locuitorilor comunei Socodor îl reprezintă agricultura prin cultivarea cerealelor (grâu, porum, floarea soarelui), a legumelor în special renumita varză de Socodor și totodată creșterea animalelor.

Între anii 1883 și 1887, s-a construit actuala cale ferată, care străbate localitatea Socodor. În anul 1890, s-a realizat fântâna arteziană din mijlocul comunei, care este funcțională și în zilele noastre și servește în continuare ca o principală sursă de apă potabilă pentru locuitorii Socodorului. În anul 1912, s-a realizat o altă fântână arteziană, în locul cunoscut de locuitorii comunei sub denumirea locală de „*Mudin*”. Între anii 1896 și 1897, s-a pietruit șoseaua națională, cunoscută azi sub numele de DN 79A. În anul 1938, s-a construit actualul Cămin Cultural, de către Biserica Ortodoxă din comună, construcție realizată pe atunci pe terenul Bisericii.

În anul 1951, a luat ființă Gospodăria Agricolă de Producție (C.A.P). Între anii 1955 și 1956, a avut loc procesul de electrificare a comunei Socodor. În anul 1963, s-a început pavoazarea trotuarelor cu ciment.

Turism

Pentru mulți turiști Socodorul reprezintă o zonă de tranzit, dar **rezervația naturală de soluri sărăturate, Valea Crișului Alb și Biserica “Buna Vestire”**, monument de arhitectură datând din anul 1768 reprezintă obiective turistice de mare frumusețe, ce merită văzute. Pădurea din imediată apropiere reprezintă un fond de vânătoare valoros prin specia de **cerb lopătar** existentă aici. A fost unul dintre locurile de vânătoare preferate de Nicolae Ceaușescu.

Zilele comunei Socodor "*Praznic de Pită Nouă*" se organizează în fiecare an în preajma sărbătorilor de Sfânta Maria.

Bibliografie:

- Arhiva Națională Ungară din Budapesta, DL 19092, DL 18495, DL 20034.*
Barbosa, Octavian, *Dicționarul artiștilor români contemporani*, Editura Meridiane, București, 1976.
Florea, Vasile, Lăptoiu, Negoită, Cebuc, Alexandru, *Enciclopedia artiștilor români contemporani*, Editura ARC 2000, București, 1996.
Grozdea, Mircea, *Arta monumentală contemporană*, Editura Meridiane, București, 1987.
Popa, Roman, *Istoricul Parohiei Române Ortodoxe Socodor*, manuscris.

Sorin Bulboacă